

Lausunto

06.05.2022

Asia: VN/3071/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle julkisen hallinnon automaattista päätöksentekoa koskevaksi lainsäädännöksi

Esitysluonnoksen kokonaisuutta koskevat kysymykset

Yleiset huomiot automaattista päätöksentekoa koskevasta sääntelykokonaisuudesta

Suomen Lakimiesliitto kiittää oikeusministeriötä lausuntopyynnöstä. Lakimiesliitto piti jo antamassa lausunnossaan Julkisen hallinnon automaattista päätöksentekoa koskevaan työryhmämietintöön liittyen (<https://www.lakimiesliitto.fi/liitto/kannanotot-ja-lausunnot/20.8.2021-lausunto-oikeusministeriolle-hallinnon-automattisen-paatoksenteon-kayttoalaa-ja-lapinakyvytta-koskevista/>) automaattisen päätöksenteon lisäämistä väistämättömänä kehityskulkuna teknologian mahdollistaessa sen koko ajan paremmin.

Mikäli asia on yksiselitteisesti johdettavissa selvityksen ja lain perusteella, ei periaatteessa ole tarvetta sille, että käsittelijä manuaalisesti hyväksyisi jonkin sellaisen asian, joka olisi hyväksyttävissä yhtä lailla algoritmin toimesta, kun hakijan ilmoittama tieto johtaisi joka tapauksessa tiettyyn lopputulokseen. Automaattisen päätöksenteon käyttöä ei tule kuitenkaan ulottaa sellaiseen päätöksentekoon, joka sisältää harkinnanvaraisuutta tai tulkintaa.

Lakimiesliitto katsoo, että jatkossakin on kiinnitettävä erityistä huomiota hallinnon asiakkaiden oikeusturvan varmistamiseen, tietosuoja- ja tietoturvakysymyksiin sekä hallinnon asiakkaiden riittävään informointiin niin päätöksenteon automatisoinnista, sen vaikutuksista heidän oikeusturvaansa sekä heidän oikeudestaan esittää kantansa, saada selvitys kyseisen arvioinnin jälkeen tehdystä päätöksestä ja riitauttaa tehty päätös.

Oikeusturvan vuoksi asianosaiselle tulisi aina varata mahdollisuus saada asiansa käsitellyksi manuaalisesti. Tämä voitaisiin toteuttaa siten, että selvissä asioissa on mahdollisuus saada asiansa ratkaistuksi nopeasti automaattisesti, kun taas epäselvemmissä asioissa asianosaiselle tehdään tiettäväksi, että manuaalinen käsittely tulee viemään huomattavasti enemmän aikaa.

Huomiot ehdotetun sääntelyn suhteesta hallinnon lainalaisuuteen, hyvään hallintoon ja avoimuuteen sekä virkavastuuseen

Lakimiesliitto pitää tärkeänä, että hyvän hallinnon, oikeusturvan ja hallinnon lainalaisuusperiaatteen toteutumiseen pyritän kaiken automaattisen päätöksenteon osalta. Myös päätöksenteon avoimuuteen, läpinäkyvyyteen sekä julkisuuteen on kiinnitettävä huomiota.

Näin ollen käytettäessä automaattista päätöksentekoa asiakkaalle tulee aina tehdä tiettäväksi päätöksenteon olevan automaattisen päätöksenteon piirissä ja siitä, mihin päätöksenteko perustuu. Asiakkaan oikeusturvan kannalta on olennaista, että päätöksestä ilmenee henkilö, jolla on riittävä substanssiosaaminen kyseisen päätöksenteon osalta. Väärinkäsitysten välttämiseksi on kuitenkin tärkeää korostaa lisätietojen antajan osalta, ettei kyseinen henkilö ole tehnyt varsinaista päätöstä.

Jotta automaattisessa päätöksenteossa taataan hallinnon lainalaisuus, hyvä hallinto ja avoimuus, tulee automaattisen päätöksenteon käsittely kuvata mahdollisimman selkeästi, ymmärrettävästi ja kattavasti. Kuvauksella ei kuitenkaan saa vaarantaa käsittelyn tietoturvaa kertomalla liikaa sen teknisestä toteutuksesta. Kuvauksesta tulee käydä myös ilmi ne oikeudelliset ja muut seikat, joiden perusteella automaattinen päätös syntyy. Logiikka automaattisen käsittelyn taustalla olisi hyvä käydä ilmi prosessikaavion avulla havainnollistettuna.

Lisäksi automatisaation kehittämisessä ja päätöksenteon läpinäkyvyydessä tulee taata se, ettei koneoppimisen avulla ratkaisulogiikkaan synny yhdenvertaisuutta vaarantavia tekijöitä, vaan ratkaisulogiikka olisi staattinen. Kun asianosainen saattaa asian vireille, tulee hänen saada yksiselitteinen selvitys ja ymmärrys asian käsittelystä viranomaisen antaman kuvauksen perusteella.

Kysymykset vaikutusarvioinnista

- **Miten arvioitte ehdotuksen ja siihen sisältyvien vaatimusten vaikuttavan päätöksenteon automatisoinnin kehittämiseen ja käyttöönottoon tulevaisuudessa? Mitä hyötyjä ja mitä haittoja ehdotuksella olisi tulevan kehittämisen ja automaation hyödyntämisen osalta?**
- **Onko ehdotetuilla muutoksilla vaikutuksia, joita esityksessä ei ole tunnistettu ja jotka eivät liity jäljempänä esitettyihin kysymyksiin?**

-

Laki hallintolain muuttamisesta

Yleiset huomiot hallintolain 8 b luvusta

-

Huomiot automaattisen ratkaisemisen määritelmästä (53 e §:n 1 momentti)

-

Huomiot automaattisesti ratkaistavien asioiden käyttöalasta ja rajauksesta (53 e §:n 2-4 momentti)

-

Huomiot automaattisen ratkaisemisen oikeussuojaedellytyksestä (53 f §)

-

Huomiot automaattisesta ratkaisemisesta ilmoittamisesta (53 g §)

-

Muut hallintolakia koskevat huomiot

-

Laki tiedonhallintalain muuttamisesta

Yleiset huomiot tiedonhallintalain 6 a luvusta

-

Yleiset huomiot tiedonhallintalain 13 a §:stä

-

Kysymykset vaikutusarvioinnista

- Jos organisaatiollanne on jo käytössä automatisoituja päätöksentekoprosesseja: Onko ehdotuksen vaikutukset olemassa oleviin automatisoituihin päätöksentekoprosesseihin arvioitu osaltanne riittävästi? Puuttuuko arvioinnista joitain keskeisiä näkökulmia? Onko muutoksen edellyttämät resurssitarpeet arvioitu oikeasuuntaisesti?

- Jos organisaatiollanne on jo käytössä automatisoituja päätöksentekoprosesseja: Jos käytössä olevasta automaattisesta päätöksenteosta jouduttaisiin luopumaan, millaisia resursseja nykyisten käsittelyvolyyymien ja -aikojen säilyttäminen ilman automatisointia edellyttäisi?

- Onko tiedonhallintalakiin ehdotetun 13 a §:n vaikutukset arvioitu osaltanne riittävästi? Puuttuuko arvioinnista joitain keskeisiä näkökulmia? Onko muutoksen edellyttämät resurssitarpeet arvioitu oikeasuuntaisesti?

-

Laki digipalvelulain muuttamisesta

Yleiset huomiot digipalvelulain 6 a §:stä

-

Kysymykset vaikutusarvioinnista

- Onko digipalvelulakiin ehdotetun 6 a §:n vaikutukset arvioitu osaltanne riittävästi? Puuttuuko arvioinnista joitain keskeisiä näkökulmia? Onko muutoksen edellyttämät resurssitarpeet arvioitu oikeasuuntaisesti?

- Miten arvioitte digipalvelulakiin ehdotetun 6 a §:n ja siihen sisältyvien vaatimusten vaikuttavan palveluautomaation kehittämiseen ja käyttöönottoon tulevaisuudessa? Mitä hyötyjä ja mitä haittoja ehdotuksella olisi tulevan kehittämisen osalta?

-

Laki rikosasioiden tietosuojalain muuttamisesta

Huomiot 13 §:ään ehdotettavasta muutoksesta

-

Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

Huomiot ehdotetusta voimaantulosta sekä siirtymäsäännöksistä

-

Tuomainen Jenni
Suomen Lakimiesliitto - Finlands Juristförbund ry